

EDICIJA KLASICI SVETSKE KNJIŽEVNOSTI

VODENICA NA FLOSI, Džordž Eliot

VELIKI GETSBI, Skot Ficdžerald

PRVI LJUBAVNIK, Anton Čehov

POSLEDNJE SKRETANJE ZA BRUKLIN, Hjubert Selbi

ČETIRI TRAGEDIJE: ROMEO I JULIJA, HAMLET, MAGBET,

KRALJ LIR, Vilijam Šekspir

PRESUDA – SABRANE PRIPOVETKE, Franc Kafka

NA PUTU, Džek Keruak

OŠTRICA BRIJAČA, Somerset Mom

DAMA S KAMELIJAMA, Aleksandar Dima Sin

ČOVEK BEZ OSOBINA, Robert Muzil

JADI MLADOGA VERTERA, Johan Volfgang Gete

STAKLENO ZVONO, Silvija Plat

JEDNA SVANOVA LJUBAV, Marsel Prust

MRTVE DUŠE, Nikolaj Gogolj

PROCES

FRANC KAFKA

Prevela
Vida Županski Pečnik

■ Laguna ■

GLAVA I

Hapšenje, razgovor sa gospođom Grubah, zatim gospođica Birstner

Neko mora da je oklevetao Jozefa K. jer je, iako nije učinio nikakvo zlo, jednog jutra bio uhapšen. Kuvarica gospođe Grubah, njegove gazdarice, donosila mu je svakog dana doručak oko osam časova, ali tog jutra nije došla. To se još nikad nije desilo. K. pričekao još jedan časak, pogleda sa jastuka u staru ženu koja je stanovala preko puta i koja ga je sad posmatrala s nekom za nju sasvim neobičnom radoznalošću, a zatim, začuđen i gladan, on zazvoni. Odmah se ču kucanje na vratima i u sobu uđe neki čovek koga on u svom stanu još nikad nije video. Bio je vitak ali čvrsto građen i na sebi je imao pripijeno crno odelo na kome je, slično putničkim odelima, bilo mnogo nabora, džepova, pređica, dugmeta i jedan pojas. Usled toga ono je, a da čovek nije bio načisto čemu sve to služi, izgledalo naročito praktično. „Ko ste vi?“, upita K. i upola se uspravi u postelji. Ali čovek pređe preko pitanja kao da se treba zadovoljiti njegovom pojavom i samo reče: „Vi

prvo, već po sebi mali – jer pri prodaji ne odlučuje visina ponude, nego veličina mita, a zatim iskustvo je pokazalo da se ti iznosi smanjuju kad iz godine u godinu idu iz ruke u ruku.“ K. nije gotovo ni obraćao pažnju na ove reči, pravo da raspolaže svojim stvarima, koje je još možda imao, nije mnogo cenio; bilo mu je mnogo važnije da shvati svoj položaj, ali u prisustvu ovih ljudi nije bio u stanju ni da razmišlja; trbuh drugog stražara – ovo su mogli da budu samo stražari – neprestano ga je tobože prijateljski gurkao, ali kad bi K. podigao oči, ugledao bi suvo koščato lice s velikim, nakrivo nasadenim nosom koje uopšte nije pristajalo uz tu gojaznu telesinu i koje se preko K.-ove glave sporazumevalo s drugim stražarem. Kakvi su to ljudi? O čemu govore? Kojoj vlasti pripadaju? Ali K. živi u državi u kojoj postoji pravo, svuda vlada mir, svi zakoni su na snazi, ko se, dakle, usuđuje da u njegovom stanu izvrši prepad na njega? Uvek je bio sklon da sve stvari što lakše uzima k srcu, da u najgore veruje tek onda kad ono nastupi, da se ne priprema za budućnost čak ni ako sa svih strana preti opasnost. Ali sada mu to nije izgledalo tačno; doduše, sve se moglo shvatiti i kao šala, kao neotesana šala koju su mu iz nepoznatih razloga priredile njegove kolege iz banke – možda zato što mu je danas bio trideseti rođendan. To je, naravno, bilo moguće; možda je trebalo da se na neki način nasmeje stražarima u lice i oni bi se smejali s njim zajedno; možda su to nosači sa ugla ulice, ličili su nekako na njih, pa ipak je ovog puta, takoreći čim je ugledao stražara Franca, doneo odluku da ne ispusti iz ruku nijedno preimućstvo koje je možda imao prema ovim ljudima. U tome što bi mu kasnije mogli reći da nije razumeo šalu K. je video sasvim malu

opasnost, ali se dobro sećao – mada inače nije bila njegova navika da se uči na iskustvu – nekih u suštini beznačajnih slučajeva kada je za razliku od svojih prijatelja svesno, bez i najmanjeg osećaja za moguće posledice, postupio neoprezno i zato bio kažnjen ishodom. To se više ne sme desiti, bar ne ovog puta; ako je to neka šala, on je voljan da u njoj učestvuje.

Još je bio slobodan. „Dozvolite“, reče i provukavši se između stražara uputi se žurno u svoju sobu. „Izgleda da je razborit“, ču iza sebe. U svojoj sobi on brzo otvori fioke pisaćeg stola; tamo je sve bilo u najboljem redu, ali baš lične isprave koje je tražio u uzbuđenju nije mogao odmah da nađe. Najzad nađe svoju ispravu od bicikla, i već htjede da je preda stražarima, ali tad mu se ta isprava učini isuviše beznačajna i on nastavi da traži dok ne nađe krštenicu. Kad se vratio u predsoblje, upravo su se otvorila suprotna vrata i gospođa Grubah htjede da uđe. Mogla se videti za trenutak jer čim ju je K. prepoznao, ona kao da se očigledno zbunila, zamoli za izvinjenje, nestade i veoma oprezno zatvori vrata. „Ta uđite“, stigao je K. još da kaže. I sad je sa svojim ispravama stajao na sredini sobe, pogledao još u vrata koja se više nisu otvarala i trgao se tek na poziv stražara, koji su kraj otvorenog prozora sedeli za stočićem i, kako je sada K. utvrdio, doručkovali. „Zašto nije ušla unutra?“, upita on. „Ne sme“, reče krupni stražar. „Pa vi ste uhapšeni.“ „Ali kako mogu da budem uhapšen? I to na ovaj način?“ „I opet vi“, reče stražar i umoči hleb s maslom u zdelicu s medom. „Na takva pitanja ne odgovaramo.“ „Vi ćete morati da odgovorite na njih“, reče K. „Evo mojih isprava, a sad mi vi pokažite svoje, a pre svega nalog za hapšenje.“ „Mili bože!“, reče stražar.

ste zvonili?“ „Ana treba da mi donese doručak“, reče K. i pokuša najpre da utvrdi ćutke, pažljivim posmatranjem i razmišljanjem, ko je u stvari taj čovek. No ovaj mu nije dao dugo prilike za to, nego se okrenu vratima i odškrinu ih malo da bi rekao nekome ko je očigledno stajao odmah iza vrata: „On bi hteo da mu Ana donese doručak.“ Iz susedne sobe dopro je prigušen smeh, a po njegovom zvuku nije bilo jasno ne učestvuje li u njemu i više osoba. I mada stranac ovim nije mogao saznati ništa što mu već ranije ne bi bilo poznato, on ipak reče K.-u tonom saopštenja: „Nemoguće je.“ „To je nešto novo“, reče K., skoči iz postelje i brzo obuče čakšire. „Pogledaću kakvi su to ljudi i kako će gospođa Grubah opravdati preda mnom ovo uznemiravanje.“ Doduše, odmah mu je palo na um da to nije smeo glasno da kaže jer time je u neku ruku priznao strancu pravo nadzora, ali to mu sad nije izgledalo važno. Stranac je svakako to tako i shvatio jer reče: „Zar ne biste radije ostali ovde?“ „Ja niti želim da ostanem ovde niti želim da mi se vi obraćate dokle god mi se ne predstavite.“ „Bilo je u najboljoj nameri“, reče stranac i sada dobrovoljno otvori vrata. U susednoj sobi, u koju K. uđe sporije nego što je mislio, izgledalo je na prvi pogled isto onako kao i prošle večeri. Bila je to soba gospođe Grubah, a u toj sobi, prepunoj nameštaja, pokrivača, porculana i fotografija, bilo je danas možda nešto više prostora nego obično. To se nije moglo odmah primetiti, utoliko manje što se glavna promena sastojala u prisustvu jednog čoveka koji je pri otvorenom prozoru sedeo sa knjigom, s koje je sad podigao oči. „Trebalo je da ostanete u svojoj sobi! Zar vam Franc to nije rekao?“ „Pa šta vi u stvari hoćete?“, upita K. i pogleda u novog poznanika, u onoga nazvanog

Franc, koji je zastao na vratima, pa se opet zagleda u prvoga. Kroz otvoren prozor opet se videla stara žena, koja je sa pravom staračkom radoznalošću prišla prozoru preko puta da bi i dalje mogla sve da gleda. „Ali ja želim gospođu Grubah“, reče K., učini pokret kao da se otrže od dva čoveka, koja su, međutim, stajala daleko od njega, i htede da produži. „Ne“, reče čovek kraj prozora, baci knjigu na stočić i ustade. „Vi ne smete da odete, vi ste uhapšeni.“ „Tako izgleda“, primeti K. „A zašto?“, upita zatim. „Mi nismo pozvani da vam to kažemo. Idite u svoju sobu i pričekajte. Postupak je pokrenut i vi ćete sve na vreme saznati. Kad vam se ovako prijateljski obraćam, ja postupam van svog naloga. Ali nadam se da to niko neće čuti sem Franca, a on je i sam ljubazan prema vama protivno svim propisima. Ako i dalje budete imali toliko sreće kao pri određivanju vaših stražara, onda možete biti puni pouzdanja.“ K. htede da sedne, ali tad vide da se u celoj sobi može sestiti jedino kraj prozora. „Vi ćete se još uveriti koliko je to sve tačno“, reče Franc i pride mu zajedno sa onim drugim. Ovaj je pogotovo bio znatno viši od K., i često ga je lupkao po ramenu. Obojica su ispitivali K.-ovu noćnu košulju. Rekoše mu da će sad morati da obuče mnogo lošiju košulju, ali da će mu oni ovu košulju, kao i sve ostalo rublje, sačuvati i vratiti u slučaju da se njegova stvar povoljno svrši. „Bolje je da predate svoje stvari nama nego u depo“, rekoše mu, „jer u depou se često dešavaju pronevere, a sem toga tamo se posle izvesnog vremena prodaju sve stvari bez obzira na to da li je dotični postupak završen ili ne. A koliko samo traju takvi procesi, naročito u poslednje vreme! Doduše, vi biste, na kraju krajeva, dobili od depoa novac za prodane stvari, ali taj iznos je,

„Kako ne umete da se snađete u svom položaju, pa još izgleda idete i za tim da bez potrebe ljutite nas koji smo vam od svih vaših bližnjih najbliži!“ „Tako je, ta verujte nam“, reče Franc i ne primače ustima šolju s kafom koju je držao u ruci, već uputi K.-u dug i verovatno značajan ali nerazumljiv pogled. K. se nehotice upusti s Francom u dijalog pogledima, a onda ipak udari rukom po svojim ispravama i reče: „Tu su moje isprave.“ „Šta nas se one tiču?“, viknu sad krupni stražar. „Ponašate se gore nego dete. Šta biste hteli? Biste li hteli da brzo okončate vaš prokleti veliki proces time što s nama stražarima diskutujete o legitimaciji i nalogu za hapšenje? Mi smo mali službenici koji se ne razumeju mnogo u legitimacije i koji s vašom stvari imaju samo toliko veze što moraju da stražare kod vas deset časova i da za to dobijaju platu. Eto to smo mi i ništa više, pa ipak smo u stanju da shvatimo da se visoka vlast u čijoj smo službi dobro obavesti o razlozima hapšenja i o ličnosti uhapšenog pre nego što izda nalog za takvo hapšenje. Tu nema greške. Naša vlast, koliko je ja poznajem, a poznajem njene samo najniže stepene, ne traži krivicu među stanovništvom, već je, kako zakon kaže, krivica privlači i ona tamo mora da pošalje nas stražare. To je zakon. Otkud bi tu bilo greške?“ „Taj zakon mi nije poznat“, reče K. „Utoliko gore za vas“, reče stražar. „On postoji verovatno samo u vašim glavama“, reče K. i htela na neki način da se uvuče u misli stražara, da ih preokrene u svoju korist ili da se tamo odomaći. Ali stražar samo odmahnu rukom: „Vi ćete to još osetiti.“ Franc se umeša i reče: „Pazi, Viljeme, on priznaje da ne poznaje zakon, a u isti mah tvrdi da je nevin.“ „Potpuno si u pravu, ali njemu ne možeš ništa objasniti“, reče onaj drugi. K. nije

više ništa odgovorio; zar da dozvolim, pomislio je, da me brbljanje tih najnižih organa – oni i sami priznaju da su to – još više zbuni? Oni očigledno govore o stvarima koje uopšte ne razumeju. Njihova sigurnost dolazi samo od njihove gluposti. Nekoliko reči koje ću izmenjati sa čovekom sebi ravnim rasvetlice sve daleko bolje nego najduža raspravljanja s ovim ljudima. Prošetao je nekoliko puta slobodnim prostorom sobe, vide preko puta staru ženu, koja je dovukla na prozor jednog još mnogo starijeg dedu i držala ga zagrljenog. K. je morao da učini kraj tom izlaganju. „Odvedite me svom pretpostavljenom“, reče on. „Kad on to zaželi; ranije ne“, reče stražar nazvan Viljem. „A sad vam savetujem“, dodade on, „da odete u svoju sobu, da budete mirni i sačekate ono što se o vama bude rešilo. Savetujemo vam da ne trošite snagu jalovim razmišljanjem, već se priberite, od vas će se još mnogo tražiti. Vi sa nama niste postupali onako kako smo mi zaslužili svojom predusretljivošću, zaboravili ste da smo mi, pa ma i bili ono što jesmo, prema vama sada ako ništa više a ono slobodni ljudi, što nije malo preimućstvo. Pa i pored toga smo ipak spremni da vam donesemo mali doručak iz kafane preko puta ako imate novaca.“

Ne odgovarajući na ovu ponudu, K. zastade jedan časak. Ako bi otvorio vrata susedne sobe ili čak i vrata predsoblja, možda se ona dvojica ne bi ni usudila da ga u tome spreče, možda bi bilo najjednostavnije rešenje čitave ove stvari da tera do kraja. Ali možda bi ga ipak uhvatili, a kad bi ga jednom savladali, izgubio bi svaku nadmoćnost koju je prema njima u izvesnom smislu ipak sačuva. Stoga se, umesto takvog rešenja, opredelio za sigurnost kakvu je morao doneti sobom prirodan tok

stvari. Otišao je u svoju sobu a da ni on ni stražari nisu izustili više ni reči.

Baci se na krevet i uze s umivaonika jednu lepu jabuku, koju je sinoć sebi spremio za doručak. Ona mu je sada bila jedini doručak i kad ju je prvi put snažno zagrizao, uveravao je sebe da je svakako mnogo bolji nego doručak iz prljave noćne kafane koji bi dobio milošću stražara. Osećao se dobro i bio pun pouzdanja; u banci je, doduše, danas pre podne izostao od službe, ali to može lako da opravda s obzirom na srazmerno visok položaj koji tamo zauzima. Da li da navede stvaran razlog izostanka? Naumi da to učini. Ako mu ne poveruju, što je u ovom slučaju razumljivo, mogao bi da se pozove na gospođu Grubah kao svedoka ili na ono dvoje starih preko puta, koji su se sada svakako uputili suprotnom prozoru. K.-a je čudilo, bar sa gledišta stražara ga je čudilo, što su ga oterali u sobu i ostavili samog tu gde bi mogao da se ubije na razne načine. U isti mah se pitao, ovoga puta sa svog gledišta, kakav bi razlog imao da to učini. Zar zato što ona dvojica sede do njegove sobe i što su mu preotela doručak? Bilo bi toliko glupo da se ubije da, čak i kada bi to hteo da učini, ne bi mogao zato što je besmisleno. Da ograničenost stražara nije bila tako očigledna, moglo bi se pretpostaviti da iz istog ubedenja ni oni nisu smatrali opasnim da ga ostave samog. Mogli su sada, ako su hteli, da vide kako se uputio zidnom ormančiću u kome je držao dobru rakiju, kako je najpre iskapio jednu čašicu umesto doručka, a drugu ostavio za kasnije da mu ulije hrabrost, ovo samo iz predostrožnosti za malo verovatan slučaj da mu to bude potrebno. Tada ga poziv iz susedne sobe toliko uplašila da zubima udari o čašu. „Nadzornik vas zove“, glasilo je uzvik.

Uplašio se samo od uzvika, tog kratkog, odsečnog vojničkog uzvika koji uopšte nije očekivao od stražara Franca. Sama zapovest bila mu je baš kao poručena. „Najzad!“, doviknu im, zaključa zidni orman i odmah pohita u susednu sobu. Tamo stajahu ona dva stražara, koji ga opet oteraše u njegovu sobu kao da se to po sebi razume. „Šta vam pada na pamet!“, povikaše. „Zar u košulji hoćete pred nadzornika? Narediće da vas izbatinaju a i nas s vama zajedno.“ „Dođavola, pustite me“, viknu K., koga već behu odgurali natrag k ormanu za odelo, „kad me u postelji iznenadite, ne možete očekivati da ćete me zateći u svečanom odelu.“ „Ništa ne pomaže“, rekoše stražari, koji su kad god je K. vikao, bili sasvim mirni, čak skoro žalosni i time ga zbunjivali ili mu, u neku ruku, pomagali da dođe svesti. „Smešne ceremonije!“, progundā on još, ali već podiže kaput sa stolice, držeći ga jedan trenutak obema rukama kao da ga izlaže oceni stražara. Oni zavrteše glavom. „Kaput mora da bude crn“, rekoše. K. na to baci kaput na zemlju i reče a da ni sam nije razumeo smisao svojih reči: „Ali ovo još nije glavna rasprava.“ Stražari su se smeškali, ali ostadoše pri svom: „Kaput mora da bude crn.“ „Ako time stvar ubrzavam, pravo mi je“, reče K. i sam otvori orman za odelo. Dugo je tražio među mnogim odelima i izabrao najlepše crno odelo, sa žaketom koje je svojim krojem gotovo napravilo senzaciju među poznanicima. Zatim izvadi i drugu košulju i počeo brižljivo da se oblači. U sebi je pomislio da je čitavu stvar ubrzao time što stražari behu zaboravili da ga nateraju da se okupa. Ispod oka ih je posmatrao neće li se ipak setiti toga, ali to im, naravno, nije ni padalo na um. Međutim, Viljem ne zaboravi da Franca pošalje nadzorniku s porukom da se K. oblači.

Kada se potpuno obukao, morao je pored samog Viljema proći kroz prazno predsoblje da bi ušao u drugu sobu, čija dvokrilna vrata već behu širom otvorena. U toj sobi, kao što je K. dobro znao, stanovala je od pre kratkog vremena neka gospođica Birstner, daktilografinja, koja je obično vrlo rano odlazila na posao, kasno se kući vraćala i s kojom se K. uglavnom samo pozdravljao. Sada je njen noćni stočić kraj postelje bio premešten na sredinu sobe kao za rasprave, a za njim je sedeo nadzornik. Beše prekrstio nogu preko noge a ruku stavio na naslon stolice.

U jednom uglu sobe stajala su tri mladića razgledajući fotografije gospođice Birstner koje su zadenute u rogoznicu visile na zidu. Na kvaci otvorenog prozora bila je okačena jedna bela bluza. Na prozoru preko puta beše se opet nagnulo ono dvoje starih, ali se društvo beše proširilo jer je iza njih stajao i nadvisivao ih jedan čovek s razdrljenom košuljom koji je gnječio i zavijao svoju riđu i šiljatu bradicu. „Jozef K?“ , upita nadzornik, možda samo zato da bi K.-ov rasejani pogled svratio na sebe. K. klimnu glavom. „Vi ste sigurno veoma iznenađeni jutrošnjim događajima?“ , upita nadzornik premeštajući obema rukama ono malo stvari koje stajahu na noćnom stočiću, sveću i šibice, knjigu i jastuče za igle, kao da su to stvari koje su mu potrebne za raspravu. „Naravno“ , reče K. i obuze ga prijatno osećanje što se najzad našao pred razumnim čovekom s kojim može da razgovara o svojoj stvari. „Naravno da sam iznenađen, ali nikako nisam veoma iznenađen.“ „Niste veoma iznenađeni“ , upita nadzornik i stavi sveću na sredinu stočića a ostale stvari stade da ređa oko nje. „Vi me ne razumete“ , požuri K. da primeti. „Hteo sam da kažem“ , tu K. zastade i potraži pogledom stolicu.

„Mogu li ipak da sednem?“ „Nije takav običaj“ , odgovori nadzornik. „Hteo sam da kažem“ , reče sad K. ne zaustavljajući se više, „da sam na svaki način veoma iznenađen, ali kad je čovek trideset godina na svetu i kad je morao sam da se probija kroz život, kao što je meni bilo suđeno, onda on ogugla na iznenađenja i ne padaju mu suviše teško. A naročito ne ovo današnje.“ „Zašto ne baš ovo današnje?“ „Ne mislim da kažem da sve ovo smatram šalom jer mi pripreme koje su učinjene izgledaju isuviše opsežne. U njima su verovatno učestvovali svi članovi pansiona a i vi svi, a to prelazi okvir šale. Neću, dakle, da kažem da je to šala.“ „Sasvim tačno“ , reče nadzornik i stade da razgleda koliko je šibica u kutiji. „No s druge strane“ , produži K. obraćajući se sada svima i pozele da se i ona trojica kraj fotografija okrenu njemu, „no s druge strane stvar ne može biti od velikog značaja. Ja to zaključujem po tome što sam optužen, a, eto, ne mogu da pronađem ni najmanju krivicu zbog koje bi me mogli optužiti. Ali i to je sporedno, glavno pitanje je u tome ko me je optužio. Koja vlast vodi postupak? Jeste li vi činovnici? Nijedan od vas nema uniformu, sem ako se vaše odelo“ , ovde se on okrenu Francu, „može smatrati uniformom, ali to je pre putničko odelo. Na ta pitanja zahtevam objašnjenje i uveren sam da ćemo se posle tog objašnjenja najsrdačnije rastati.“ Nadzornik tresnu kutiju šibica na stočić. „Vi ste u velikoj zabludi“ , reče on. „Mi smo, ova gospoda ovde i ja, u vašoj stvari sasvim sporedni, štaviše o njoj i ne znamo gotovo ništa. Pa i da smo obučeni u najpropisnije uniforme, vaša stvar zato ne bi nimalo gore stajala. Ja vam uopšte ne mogu reći da ste optuženi ili, bolje rečeno, ja to ne znam. Vi ste uhapšeni, to je tačno, ali ja ništa više ne

znam. Možda su stražari trućali što drugo, ali to je onda samo trućanje. No ako i ne odgovorim na vaša pitanja, ja vam ipak mogu savetovati da manje razmišljate o nama i o onome što će se s vama desiti, i da radije više razmišljate o sebi. I ne dižite toliku galamu s vašom nevinošću, time samo kvarite ne baš loš utisak koji inače pravite. I uopšte, u govoru treba da budete uzdržljiviji. Skoro sve ono što ste maločas rekli moglo se zaključiti iz vašeg držanja i da ste upotrebili samo malo reči. A sem toga ovo nije baš bilo naročito povoljno za vas.“

K. ukočeno pogleda nadzornika. Zar da dobija pouke od čoveka možda mlađeg od sebe? Zar da za svoju iskrenost bude ukoren? A o razlogu svog hapšenja i o naredbodavcu da ne sazna ništa? Malo se uzbudi i stade da se šeta gore-dole, u čemu ga niko nije sprečavao, uvuče manžetne, opipa prsa, zagladi kosu i, prošavši mimo ona tri gospodina, reče: „Ali to je besmisleno“, na šta se ona trojica okrenuše i pogledaše ga blagonaklono ali ozbiljno. Najzad se zaustavi pred nadzornikovim stolom. „Državni tužilac Hasterer je moj dobar prijatelj“, reče, „mogu li da mu telefoniram?“ „Naravno“, reče nadzornik, „ali ne znam kakvog smisla bi to imalo sem ako imate da razgovarate s njim o nekoj privatnoj stvari.“ „Kakvog smisla?“ viknu K. više zapanjen nego ljut. „A ko ste vi? Vi tražite smisao, a izvodite ovde najbesmisleniju stvar na svetu. Zar to nije da i kamen proplače? Ova gospoda su najpre izvršila prepad na mene, a sada evo sede ili stoje tu i puštaju me da se pred vama praćakam. Pitate kakvog smisla bi imalo telefonirati državnom tužiocu kad sam navodno uhapšen? Pa dobro, neću telefonirati.“ „Hoćete“, reče nadzornik i ispruži ruku prema predsoblju gde je bio

telefon, „ipak vas molim da telefonirate.“ „Ne, neću više“, reče K. i priđe prozoru. Na suprotnoj strani društvo je još stajalo kod prozora i kao da je K.-ovim prilaskom prozoru bilo malo ometeno u mirnom posmatranju. Dvoje starih htedoše da se podignu, ali ih čovek iza njih umiri. „Eno i tamo gledalaca“, doviknu K. glasno nadzorniku i prstom pokaza na njih. „Sklonite se odatle“, viknu zatim onima na prozoru. Sve troje smesta ustuknuše nekoliko koraka, a dvoje starih povukoše se što više iza onog čoveka, koji ih zakloni krupnim telom i, kako se po micanju njegovih usana moglo zaključiti, reče nešto što se zbog udaljenosti nije moglo razumeti. Ali nisu se sasvim povukli, već su, izgleda, čekali zgodan trenutak da se opet krišom primaknu prozoru. „Nametljivi, bezobzirni ljudi!“, reče K. okrenuvši se ponovo licem sobi. Nadzornik mu je kanda odobravao, kako se K.-u učinilo pri pogledu koji mu je sa strane uputio. Ali bilo je isto tako moguće da ovaj nije ni slušao jer je jednu ruku čvrsto pritisnuo na sto i činilo se da upoređuje veličinu prstiju. Dva stražara sedela su na kuferu pokrivenom ukrasnim pokrivačem i trljala kolena. Tri mladića behu se podbočila i besciljno su zverala naokolo. Bila je tišina kao u nekoj zabačenoj kancelariji. „Dakle, gospodo“, viknu K. i jedan časak činilo mu se kao da ih sve nosi na plećima, „sudeći po vašem izgledu, moja je stvar završena. Smatram da će biti najbolje ako ne mozgam više o opravdanosti i neopravdanosti vašeg postupka nego ako pomirljivo okončamo stvar uzajamnim stiskom ruke. Ako ste i vi moga mišljenja, onda molim“, i on priđe nadzornikovom stolu i pruži mu ruku. Nadzornik podiže oči, stade da gricka usne i pogleda u K.-ovu ispruženu ruku; K. se još uvek nadao da će je nadzornik prihvatiti.